

Hemşireler arasında sosyal medya kullanımının yarar ve risklerinin tıp etiği bağlamında tartışılması

Discussing the benefits and risks of social media use among nurses in the context of medical ethics

Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER^a, Türkan IŞIK^b

Özet: Son yıllarda tüm dünyada İnternet teknolojilerinin gelişimi ile birlikte sosyal medya iletişim açısından son derece önemli bir araç haline almıştır. “Dijitallik”, “Hipermetinsellik”, “Etkileşimsellik” ve “Kullanıcı türevli içerik” gibi özellikleriyle geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olan yeni medyanın sağlık iletişimi açısından da yeni bir dönem başlattığını söylemek mümkündür. Sosyal medyanın sağlık sektörünün önemli bir parçası olan hemşireler açısından önemi ve kullanımı da giderek artmaktadır. Hemşireler arasında sosyal medya kullanımının artması bu ortamların bireyler, gruplar ve kurumlar açısından yararlarına ve risklerine dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma hemşireler arasında sosyal medya kullanımının yararlarını ve etik açıdan risklerini tartışarak; bu alandaki literatüre bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda uluslararası literatür, politika ve rehber dokümanlar gözden geçirilerek yararlar ve riskler bağlamında bir çerçeve çizilmeye çalışılmış ve Türkiye’de yapılacak çalışmalara bir zemin hazırlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, yeni medya, sosyal medya, hemşirelik, tıp etiği

Abstract: Within the recent years, social media has become an important medium with the development of İnternet technologies all around the world. It is possible to say that social media has opened a new era in the health communication field with its different characteristics such as “Digitality”, “Interactivity”, “Hypertext”, “User generated context” from conventional mass media. The importance of use of social media and use among nurses, a significant part of health sector, is increasing. Increase in social media use among nurses brings together some debates about benefits and risks in terms of individuals, groups and institutions. This study discusses social media use among nurses; and aims at showing these advantages and ethical risks as well as contributing to literature in this field. In this context, a framework is tried to be drawn by reviewing international literature, policy and guiding documents and a basis is tried to be set for following studies in Turkey.

Keywords: İnternet, new media, social media, nursing, medical ethics

Giriş

Dünyada iletişim ve bilgi teknolojileri ve İnternet kullanımı hızla artmaktadır. Bugün dünyada yaklaşık 2 milyarın üzerinde İnternet kullanıcısı vardır ve bu dünya nüfusunun yaklaşık olarak %34’üne karşılık gelmektedir (1). İnternet günümüzde bireylerin günlük yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olmuş ve insanların sosyalleşmesinde önemli bir araç haline gelmiştir. İnternet dünyanın birçok ülkesinde, aile ve arkadaşlık ilişkilerinden tüketim alışkanlıklarına kadar toplumsal yapıyı birçok yönden etkilemekte ve bireylerin yaşam tarzlarını değiştirmektedir (2).

^a Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Bölümü ✉ acobaner@gmail.com

^b Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü

İnternet kullanımının yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte insanlar arasında yeni iletişim teknolojileri/yeni medyalar dolayımı ile gerçekleşen eylemlerin etki alanı da genişlemektedir. Yeni medya dolayımı iletişim denildiğinde ise Binark ve Löker'e göre (3, s9) "*Bilgisayar, bilgisayar ağları, bilgisayar dolayımı iletişim, İnternet, web 2.0, çevrim içi habercilik, çevrim içi sohbet, laflama odaları, wiki, e-ticaret, e-imza, dijital medya, dijital oyun, cep telefonları, İpod, PDA ve benzeri cihazlar üzerinden gerçekleştirilen iletişim aktiviteleri ve pratikleri ile toplumsal, kültürel ve ekonomik olgular*" kastedilmektedir. Yeni medya ortamlarını geleneksel medyadan ayıran birtakım özellikler vardır. Bu özellikler yine Binark ve Löker'e göre şu şekilde sıralanabilir (3. s10):

Dijitallik: Yeni medya ortamında dijitallik her şeyin sayısal kodlara dönüşmesidir. Bu büyük oranda verilerinin depolanmasını, kopyalanmasını, başka metinlere kolayca eklenmesini (ses ve görüntü) ve hızla iletilmesini sağlar.

Hipermetinsellik: Ağ üzerinden başka alternatif mecralara kolayca erişimin gerçekleşmesidir. Bu özellik, dijital ortamda bir metinden diğer metne kolaylıkla geçilmesini, ulaşılmasını, metinler arasında ve içinde dolaşılmasını sağlar.

Etkileşimsellik: Yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran en önemli özelliklerden birisi etkileşimsellik özelliğidir. Bu özellik dijital ortamda birden çok gerçek veya sanal kullanıcının karşılıklı olarak etkileşime geçmesine denir. Örneğin bir haber sitesinde yer alan bir habere yazılan bir okur yorumuna bir başka kullanıcı/okuyucu tarafından yorum yazılabilir; ya da Facebook'ta yüklenen bir videoya veya görsel malzemeye yorum eklenebilir.

Kullanıcı türevli içerik: Yeni medya ortamlarında tüketiciler/kullanıcılar haber sitelerine yapılan yorumlar, bloglara yazılan yazılar ve video paylaşım ağlarına yüklenen amatör videolar gibi çeşitli içerikleri üretebilir. Binark ve Löker kullanıcı türevli içeriğin önemli bir işlevine dikkati çekerler: "Kullanıcı türevli içerik üretimi, bireylerin yeni medya okuryazarlığı ile ilgili becerilerinin de gelişmesini sağlamaktadır. Bu özellik bireyin ifade özgürlüğünü de artırır ve zenginleştirir.

Yeni medyalar ile birlikte son bir kaç yılda hızla yaygınlaşan sosyal medya/sosyal paylaşım ağları (*social media/social network sites*) ise insan ilişkilerine ve iletişimine başka bir boyut katmıştır. Bu yeni sosyal ortamlarda yeni arkadaşlıklar edinilmekte, mevcut arkadaşlıklar sürdürülmekte, bilgi paylaşımı ve sosyalleşme gerçekleşmekte ve bu ağların kullanıcı sayıları her geçen gün artmaktadır (4).

Boyd ve Elison, sosyal medyayı; bireylerin, bağlı bir sisteme halka açık ya da yarı açık bir profil oluşturduğu; ortak bağlantısı olan diğer bireylerle bir liste hazırladığı ve bu listeyi sistem içerisindeki diğer kullanıcıların da hazırladıkları listelerle paylaşım takip etmesi üzerine kurulu ağ-tabanlı servisler olarak tanımlamaktadır (5). Farklı kaynaklarda farklı şekilde sınıflandırılan sosyal medya araçlarının hem fonksiyonları hem çeşitliliklerinin giderek arttığı gözlemlenmektedir. Günümüzde en fazla kullanılan sosyal medya araçlarına ilişkin Scott'un sınıflandırması şu şekildedir (6, s37):

1. Facebook, Twitter, LinkedIn ve MySpace gibi insanların arkadaş toplulukları oluşturdukları ve bilgi paylaştıkları *sosyal ağ siteleri*;
2. Bir konu hakkında yazılan ve takipçileri yorumlarla aktif bir toplum olmaya teşvik eden kişisel web siteleri yani *bloglar*;
3. Fotoğraf ve videoların paylaşılması ve yorumlanması sürecini büyük ölçüde basitleştiren Youtube, Flickr ve Vimeo gibi *video ve fotoğraf paylaşım siteleri*;

4. İnsanların tanıştıkları ve ilgi duydukları konular üzerinde tartıştıkları *sohbet odaları ve mesaj panoları*;
5. Kayıtlı üyelerin e-posta üzerinden toplu mesaj alışverişinde buldukları sohbet odalarına benzeyen *Listserver'lar*;
6. Herkesin ekleme ve güncelleme yapabileceği *Wiki'ler*; Kullanıcıların içerik önermesine ve ilginç buldukları içeriği oylamalarına izin veren Digg Delicious gibi *sosyal imleme siteleri*.

Dünyada en çok kullanılan sosyal paylaşım ağlarından biri olan Facebook'un aylık kullanıcı sayısı 2014 Mart ayı itibarıyla 1,28 milyar olarak açıklanmıştır. Kullanıcıların 1,01 milyarı cep telefonu gibi mobil cihazlardan Facebook'a bağlanmaktadır (7). Twitter ise 2014 yılı Haziran ayı itibarıyla 255 milyon aktif aylık kullanıcıya sahip olduğunu ve günde 500 milyon tweet atıldığını açıklamıştır (8).

Türkiye'de de sosyal paylaşım ağlarını kullanım oranları yüksektir ve hızla artmaktadır. Financial Times tarafından derlenen ve Webrazzi tarafından yayınlanan Twitter kullanım rakamlarına göre, İnternet kullananların sayısının 36.455.000 olduğu Türkiye'de Twitter kullanıcı sayısı 11.337.505'tir. Bu durumda İnternet kullanıcılarının yüzde 31,10'u Twitter kullanmaktadır (9). 2013 yılı Mart ayı itibarıyla socialbakers.com'un açıklamasına göre ise Türkiye'de 32.438.000 Facebook kullanıcısı bulunmaktadır (10). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2013 verilerine göre Türkiye'de İnternet erişimi olan bireylerin yüzde 73,2'si İnternet'i, sosyal gruplara katılmak amacıyla kullanmaktadır (11).

Karşılıklı etkileşim, kendi içeriğini oluşturma ve çok boyutluluk ile tanımlanan sosyal medyanın hem kitle iletişimi genelinde hem de sağlık iletişimi özelindeki etkisi son on yılda giderek artan sayıda araştırmanın konusu haline gelmiştir. Geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olan bu özellikleriyle sosyal medyanın sağlık iletişimi alanında da yeni bir dönem başlattığını söylemek mümkündür.

Bu çalışma son yıllarda hemşireler arasında kullanımı artan sosyal medyayı yararları ve riskleri bağlamında tartışarak; bu alandaki literatüre bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle yeni iletişim teknolojileri ve sağlık ilişkisine değinilecek; daha sonra sağlık profesyonelleri ve sosyal medya kullanımına dair mevcut bilgiler paylaşılacaktır. Son olarak sosyal medya kullanımının etik boyutu yararlar ve riskler bağlamında tartışılacaktır. Bu bölümde ayrıca dünyada belli başlı uluslararası hemşirelik örgütüncü sosyal medya kullanımına yönelik olarak geliştirilen belgelere ve rehberlere yer verilecektir. Böylece Türkiye'de yapılabilecek bir çalışmaya da giriş niteliğinde bir hazırlık yapmak amaçlanmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri ve sağlık

Dünyada sosyal medya kullanımının giderek artması ile birlikte bu ortamların sağlık alanında hem hastalar hem de sağlık çalışanları açısından; sağlıkla ilgili bilgiyi aramak, sağlığın geliştirilmesi, tanıtım ve risk iletişimi gibi değişik alanlarda kullanımı da giderek artmaktadır (12). Sosyal medya sağlıkla ilgili konularda da insanların birbiri ile iletişimini ve etkileşimini etkilemiştir. Bugün insanlar sağlıklarını ilgilendiren konularda sorularına sosyal medya araçlarını kullanarak cevap aramakta ve sağlıkla ilgili kurum ya da sağlık profesyonelleri tarafından yine bu araçları kullanarak bu sorularına cevap verilmektedir (13).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 2012 yılında yapılan bir çalışma; yetişkinlerin %59'unun İnternet'te sağlıkla ilgili bir bilgiyi aradığını; %35'inin kendi ya da bir yakınının tıbbi durumu ile ilgili bir bilgiyi tespit etmeye çalıştığını göstermektedir (14).

Sosyal medya insanların sağlıkla ilgili kararlarını da etkilemektedir. Örneğin kronik hastalıklarla baş etmede, diyet ve egzersiz önerilerinde, tıbbi tedavi, test ya da uygulama süreçlerinde hastane ya da kurum

seçiminde sosyal medyanın önemli bir paylaşım alanı olduğu vurgulanmaktadır (13, s64).

Türkiye’de Klinik Kalite ve İlaç Güvenliği Departmanınca 2011 yılında yapılan İnternet ve sosyal medyanın hastalar ve doktorlar tarafından hangi oranda ve düzeyde kullanıldığını saptamayı amaçlayan bir araştırmanın sonucunda, hastaların sağlıkla ilgili konularda İnternet’i kullanma amaçları; hastalıklar (%42) ve ilaç etkinliği (%40) hakkında bilgi almak, sosyal medyada sağlıkla ilgili tedavi yolları, ilaçlar ve yan etkileri konusunda tavsiyelerde bulunmak (%32) ve öneriler almak (%40) şeklinde belirlenmiştir. Aynı çalışma doktorların %95’inin İnternet’te aktif olduğunu ve zamanlarının %47’sini bilimsel araştırmalara ayırdıklarını ortaya koymaktadır (15).

Hemşireler arasında sosyal medya kullanımı

Dünyada hemşireler ve diğer sağlık profesyonelleri arasında İnternet ve sosyal medya kullanımını hızla artmaktadır. İngiltere Hemşirelik ve Ebelik Konseyi (Nursing & Midwifery Council, NMC) 2012 verilerine göre sadece İngiltere’de 355 bin kayıtlı Facebook kullanıcısı ebe ve hemşire bulunmaktadır. İngiltere’de yetişkin Facebook kullanıcılarının %5’inden biraz azını oluşturan bu rakam düşünüldüğünde; dünyada birkaç milyon Facebook kullanıcısı hemşire ve ebe olduğu tahmin edilebilir (16, 17).

Bununla birlikte sosyal medya kullanımının hemşireler ve diğer sağlık personeli arasında ne yaygınlıkta kullanıldığını analiz etmeye yönelik bilimsel çalışmaların sayısı son yıllarda hızla artmaktadır. İngiltere’de 2012 yılında VonMuhlen ve Ohno-Machado’nun hekim, hemşire, diş hekimi, eczacılar ve tıp öğrencilerini kapsayan meta-analiz çalışması özellikle tıp öğrencileri ve klinisyenler arasında kişisel nedenler ve bir başvuru kaynağı olarak sosyal medya ve Facebook kullanımının oldukça yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada tıp öğrencileri arasında Facebook kullanımı %65-96, diğer sağlık profesyonelleri arasında ise %13- 47 oranında bulunmuştur (18, s778).

Kung ve Oh, 2014 yılında ABD’de online anket uygulanarak yaptığı ve 43 eyalette toplam 410 hemşireyi kapsayan çalışmasında; hemşirelerin %93,41’i sosyal medyayı aktif olarak kullandığını; % 37,9’u “Social Q&A” gibi sosyal medya platformlarına üye olduğunu, %31,8’i ise bir blog takip ettiğini söylemiştir. Hemşirelerin sosyal medya araçlarından Twitter’ı kullanma oranı ise %19’dur. Yine aynı çalışmaya göre; hemşirelerin yarısından fazlası günde 1-4 saatini İnternet’te geçirdiğini ve İnternet’te sağlık ile ilgili bir bilgiyi aradıklarını/paylaştıklarını ifade etmişlerdir (13).

Yapılan çalışmalar aynı zamanda sosyal medyanın hangi amaçlarla kullanıldığını da ortaya koymayı da amaçlamaktadır. Kanada’da 2012 yılında Ontario Hemşirelik Okulu (*College of Nurses of Ontario*) içerisinde halk sağlığı, acil bakım, çocuk sağlığı ve akademik alanda çalışan toplam 711 hemşirenin katılımıyla gerçekleştirilen bir çalışma; hemşirelerin %77’sinin sosyal medyayı mesleki ve kişisel nedenlerle kullandığını saptamıştır. Çalışmaya katılıp sosyal medyayı kullandığını belirten hemşirelerin yarısından fazlası (%54) ise sosyal medyanın mesleki uygulamalar için önemli olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmanın bir diğer sonucu ise sosyal medyanın sadece gençler tarafından kullanılmadığını göstermesidir. Araştırmaya katılan ve sosyal medyayı kullandığını söyleyen hemşirelerin %88’i 18-24 yaş aralığında iken %67’si 55 ve üstü yaş grubundadır (19).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sağlık personelinin bilgisayar ve İnternet kullanımı giderek artmaktadır. Toplumla çok yakın çalışan ve sağlıklı ve hasta bireye hizmet veren bir meslek grubu olarak hemşireler; bu işlevlerini yerine getirirken İnternet ve bilişim teknolojilerinden giderek daha fazla oranda yararlanmaktadır (20,21). Türkiye’de hemşirelerin bilişim teknolojilerini ve İnternet kullanımı düzeyini ve tutumlarını inceleyen çalışmalar mevcuttur (22). Örneğin İstanbul Üniversitesinde 2008 yılında yapılan ve

421 hemşireyi kapsayan bir çalışma, İnternet kullanan hemşirelerin oranının %78,9 olduğunu ve bunların %70,2'sinin mesleki konularla ilgili olarak İnternet'i kullanmayı tercih ettiğini ortaya koymuştur (23). Bununla birlikte Türkiye'de hemşirelerin İnternet ve sosyal medya kullanımına yönelik yapılacak nitel ve nicel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Hemşireler arasında sosyal medya kullanımının etik boyutu

Sosyal medya araçlarının kullanımı ve etkileri taşıdığı etik sorunlar açısından önem taşımaktadır. Sağlık profesyonelleri arasında sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşması bazı etik endişeleri de beraberinde getirmiştir. Bu endişelerin odağında sosyal medyanın uygunsuz kullanımının hastaların mahremiyet ve gizliliğine yönelik zarar vereceği endişesi yer almaktadır (24, s37).

Sosyal medya kullanımının yarattığı etik sorunların çözümünde tıp etiği ilkeleri ve hasta hakları yol gösterici olmaktadır. Sağlık personelinin tıbbi uygulamalar ve hastaya karşı tutumunda “iyi” ve “doğru” gibi davranışlara yönlendiren tıp etiğinin temel amacı; sağlık hizmeti sunumunda sağlık personeli, hasta, kurum, dernek, sağlık politikası vb. kurulan ilişkilerde ortaya çıkabilecek olan değer sorunları ile ilgilenmektir (25, 26).

Tıp etiğinde bilgilendirme ve onam alma süreci, özerklik ve özerkliğe saygı ilkesinin tıp pratiğindeki en önemli yansımasıdır (27). Beauchamp ve Childress'e göre (26), bilgilendirme ve onam almanın birinci işlevi hastayı korumak ve onun özerk seçimini mümkün kılmaktır. Tıp etiğinin tıbbi ilişkiyi sağlık profesyonellerinin eylemleri üzerinden düzenleyen bir mekanizma olduğunu söylemek olanaklıdır. Aynı amaca yönelik ve günümüzde daha yaygın biçimde kullanılan bir diğer araç ise hasta haklarıdır. Hasta hakları söz konusu düzenlemeyi hastanın yerine getirilmesi gereken beklentileri üzerinden yapmaktadır. Hasta haklarında mahremiyete saygı ve gizlilik maddesi hasta haklarının en önemlilerinden ve sağlık profesyonellerinin özen göstermesi gereken haklardan biridir (28).

Sosyal medya kullanımının tıp etiği ve hasta hakları açısından yarattığı endişeler beraberinde etik, düzenleyici ve yasal bazı kuralların konulmasına yönelik çabaları da getirmiştir. Dünyada hemşirelik alanında önemli kurum, dernek ve meslek örgütüncü sosyal medya kullanımına yönelik bir çok rehber ve doküman geliştirilmiştir. Bu rehber ve dokümanların bazıları ve bunlara nasıl erişilebileceğine ilişkin bilgiler aşağıda Tablo 1'de yer almaktadır.

Bunlar içerisinde Amerikan Hemşireler Derneği (ANA) 2011 yılında sosyal medya kullanımını da dahil ederek etik kodlarını gözden geçirmiş ve “*Social Networking Principles Toolkit*”ı yayınlamıştır. Bu çalışma dijital /çevrim içi ortamlarda profesyonel mesleki etik ilkelere dikkat edilmesi; hastalara dair kimlik bilgileri, hasta kayıtları, fotoğraf ve diğer bilgilerin çevrim içi ortamlarda paylaşılmaması; gizlilik ihlali vb. etik sorunlara zamanında müdahale edilmesi ve bu durumların rapor edilmesi ile hemşirelerin online/çevrim içi uygulamalara yönelik geliştirilecek kurumsal politikaların bir parçası olması gerektiğinin altını çizmektedir (30).

Bunun yanında işverenler olarak bazı sağlık kuruluşları da sağlık çalışanlarının sosyal medya ve elektronik medya kullanımını düzenleyen politikalar ve kurallar geliştirmişlerdir. Bu tür kuralların bir kısmı genellikle çalışma saatleri içerisinde bilgisayar ve donanımların kişisel amaçlar için kullanımına yöneliktir. Bu kurallara örnek olarak Mayo Clinic tarafından çalışanlarına yönelik olarak hazırlanan ve “<http://sharing.mayoclinic.org/guidelines/for-mayo-clinic-employees/>” adresinden erişilebilen politika rehberi verilebilir (24, s38).

Dernek/Meslek Örgütü	Kaynaklar ve Erişim
ABD Hemşirelik Ulusal Konseyi (<i>The National Council of State Boards of Nursing - NCSBN</i>)	NCSBN tarafından 2011’de yayınlanan “ <i>White Paper: A Nurse’s Guide to the Use of Social Media</i> ” hemşirelerin sosyal medya kullanımına yönelik bir rehber niteliği taşımaktadır (29). Erişim adresi: https://www.ncsbn.org/2930.htm
Amerikan Hemşireler Derneği (<i>The American Nurses Association - ANA</i>)	ANA tarafından 2011’de yayınlanan “ <i>Social Networking Principles Toolkit</i> ” sosyal medya kullanımı hakkında ilkeleri, İnternet tabanlı e-seminer (webinar)ve çevrim içi kullanılacak materyalleri (poster, broşür gibi) içermektedir (30). Erişim adresi: www.nursingworld.org/socialnetworkingtoolkit.aspx
Kanada Hemşirelik Derneği (<i>The Canadian Nurses Association - CNA</i>)	CNA’nın 2012 yılında hemşirelere yönelik olarak geliştirilen “ <i>When Private Becomes Public: The ethical challenges and opportunities of social media</i> ” isimli doküman sosyal medya kullanımına ilişkin etik sorunları içeren çeşitli senaryolara yer vermektedir (31). Erişim adresi: http://cna-aiic.ca/-/media/cna/page-content/pdf-en/ethics_in_practice_feb_2012_e.pdf
Avustralya Hemşirelik ve Ebelik Kurulu (<i>The Nursing and Midwifery Board of Australia-NMBA</i>)	“ <i>Information Sheet on Social Media</i> ” 2010 yılında NMBA tarafından geliştirilen sosyal medyaya yönelik bilgilendirici broşürdür (32). Erişim adresi: www.nursingmidwiferyboard.gov.au/documents/default.aspx?record=WD10%2F3224&dbid=AP&chksum=qhog9%2FUCgKdssFmA0XnBLA%3D%3D
Kanada New Brunswick Hemşireler Derneği (<i>Nurses Association of New Brunswick - NANB</i>)	“ <i>Practice Guideline: Ethical and Responsible Use of Social Media Technologies</i> ” isimli doküman NANB tarafından 2012 yılında yayınlanmıştır (33). Erişim adresi: http://www.nanb.nb.ca/downloads/Practice%20Guidelines-%20Social%20Media-E%281%29.pdf
İngiltere Hemşirelik ve Ebelik Konseyi (<i>The Nursing and Midwifery Council - NMC</i>)	NMC’nin üyelerine yönelik hazırladığı “ <i>Social Networking Sites</i> ” dokümanı varolan mesleki etik kodları sosyal medya kullanımına uyarlamaya yöneliktir (34). Erişim adresi: http://www.nmc-uk.org/Nurses-and-midwives/Regulation-in-practice/Regulation-in-Practice-Topics/Social-networking-sites/ Ayrıca yine NMC’nin “ <i>Regulator acts to prevent nurses and midwives getting into trouble on Facebook</i> ” Facebook’ta bilgilerin, yorumların ve fotoğrafların paylaşımına yönelik olarak bazı tavsiyelerde bulunmaktadır (35). Erişim adresi: http://www.nmc-uk.org/Documents/Events/Staff-at-events/Handout_Facebook-trials-and-tribulations-social-networking-sites-and-their-joys-and-dangers.PDF
Kanada Koruyucu Hemşirelik Cemiyeti (<i>The Canadian Nurse Protective Society - CNPS</i>)	CNPS 2010 yılında “ <i>Info LAW Social Media</i> ” isimli broşürü çevrim içi olarak yayınlamıştır (36). Erişim adresi: www.cnps.ca/index.php?page=147
British Columbia Hemşirelik Koleji (<i>The College of Registered Nurse of British Columbia - CRNBC</i>)	CRNBC’nin “ <i>Social media : What do you need?</i> ” isimli dokümanı hemşirelerin sosyal medyayı kullanmalarına yönelik yedi tavsiyeyi ve örnek vaka tartışmalarını içermektedir (37). Erişim adresi: https://crnbc.ca/Standards/resources/casestudies/ethics/socialmedia/Pages/Default.aspx

Tablo 1. Sosyal Medya Kullanımına Yönelik Bazı Rehber ve Dokümanlar

Tüm bu belgelerde genel olarak sosyal medyanın hemşireler ve diğer sağlık personeli ve hastaları arasındaki iletişimi, etkileşimi ve eğitimi etkileyen güçlü bir araç olduğu noktasında hemfikir olunmakla birlikte; hemşireler arasında sosyal medya kullanımı yarar ve riskleri bağlamında tartışılmıştır.

Yukarıda söz edilen belge ve dokümanların ışığında sosyal medya kullanımının yararları ve taşıdığı riskleri şu başlıklar altında incelenmiştir.

Sosyal medya kullanımının yararları:

Sosyal medya hemşirelere hem meslektaşlar ile diyaloglar, hem de sağlık bakımında yaşanan gelişmeleri takip etme açısından önemli fırsatlar sağlamaktadır. Hemşireler arasında bloglar, forumlar, online chat odaları, video siteleri ve diğer sosyal ağlar özellikle işyeri deneyimlerinin, duygusal ve zorlayıcı durumların paylaşıldığı alanlardır. Cronquist ve Spector'a göre (24); bu ağlar meslektaş ve arkadaşlık grupları arasında duyguların ifade edilebileceği, yansıtılabileceği ve destek alınabileceği ortamlar olarak kabul edilmektedir. Bary ve Hardiker ise sosyal medyanın hemşirelerin dünyanın farklı bölgelerindeki meslektaşlarıyla, eğitimcilerle, öğrencilerle olan çevrim içi diyaloglarının sağlık alanındaki gelişmeleri takip edebilmeleri için önemli fırsatlar sağladığının altını çizmektedir. Örneğin Uluslararası Hemşireler Konseyinin (*International Council of Nurses - ICN*) "*Connecting Nursing*" girişimi ile dünyanın farklı bölgelerindeki hemşirelerin fikirleri, tavsiyeleri ve yenilikleri paylaşabilecekleri bir dijital forum ortamı yaratmayı amaçlamıştır (17).

İncelenen literatürde sosyal medya kullanımının hemşireler açısından yararları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Hemşireler arasında sosyalleşmeyi teşvik eden ve mesleki iletişimi geliştiren bir yönü vardır,
2. Hemşire ve hasta iletişimini kitle iletişim araçlarını kullanarak geliştirir,
3. Hemşirelik eğitimcileri ve öğrencileri için teknolojik bir araçtır,
4. Hemşirelerin, kamuoyunu hemşirelik ve sağlıkla ilgili konularda bilgilendirme ve eğitme görevi vardır. Toplumla mesaj yaymada etkin bir yöntemdir.
5. Mesleki projeler üzerinde işbirliği sağlar,
6. Hemşirelikte sağlıkla ilgili eğitim, araştırma, ilgili tartışmalar ve en iyi uygulamaları yaygınlaştırmada kullanılır.
7. Sağlık sorunlarına yönelik ulaşılabilir ve güvenilir kaynaklar sağlar,
8. Yazılı onamı alınmış olan hastalarla ilgili hikâyeler sağlar,
9. Toplu olarak daha etkili bir organizasyon, savunuculuk ve politik güç sağlar,
10. Hemşirelerin mesleki savunuculuğunu ve hemşirelik ilgi alanlarını geliştirmeyi sağlar,
11. Meslektaşlarla bilgi alışverişini sağlayan bir forum ortamı sağlar,
12. Hemşirelik ve genel olarak sağlıkla ilgili bilgi, araştırma ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılmasını sağlar (17, 30, 31, 32, 33).

Sosyal medya kullanımının taşıdığı riskler

Sosyal medya kullanımının hemşirelik mesleği açısından geliştirici yönüne birçok kez vurgu yapılmakla birlikte; sosyal medya kullanımının hemşirelik mesleği açısından içerdiği riskler de tartışılmaktadır. Sosyal medyanın potansiyel olarak içinde barındırdığı riskler (1) Denetlenemeyen içerik, (2) Hastanın mahremiyetinin ve kişisel bilgilerin gizliliğinin ihlali, (3) Profesyonel olmayan davranış, (4) Örgütsel riskler

olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır (17, 31, 32).

1. *Denetlenemeyen içerik:* Genel olarak İnternet’te yer alan bilginin denetlenememesi noktasında ciddi endişeler vardır. Bazı yanlış uygulamalar “doğru uygulamalar” olarak yansıtılabilmekte ve bu hem sağlık profesyonellerinin hem de hastaların yanlış kararlar almalarında etkili olabilmektedir. Örneğin 2011’de Japonya’da olan büyük deprem sırasında, radyasyon sızıntısı ve buna yönelik olarak iyot, iyotlu tuz ve iyotlu su tüketimini tavsiye eden söylentiler sosyal medyada oldukça yaygınlaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün bu söylentilere yönelik olarak özellikle Twitter’ı kullanarak yayınladığı bilgilendirici mesajlar iyot tüketimini tavsiye eden mesajların azalmasına yol açmış ve insanların iyot satın almasına engel olmuştur (17).
2. *Hastanın mahremiyetin ve kişisel bilgilerin gizliliğinin ihlali:* Sosyal medyada paylaşılan bir bilgi çok kısa sürede ve hızla yayılmaktadır. Kasıtlı veya kasıtsız olarak yapılan gizlilik ve mahremiyet ihlallerinin hemşireleri, hastaları ve işverenleri etkileyen çok ciddi etkileri vardır. Bu ihlaller hastaları küçük düşürücü yorum, video veya fotoğraf paylaşmak gibi birçok farklı şekilde meydana gelebilir (29). Hemşirelerin profesyonel mesleki sorumlulukları arasında özel, kamu ve profesyonel yaşamları arasında bir sınır getirmek de bulunmaktadır. Ancak bu sınır özellikle online aktiviteler esnasında biraz belirsizleşmektedir(38).
3. *Profesyonel olmayan davranış:* Sosyal medya kullanımının meslektaşlar arasında; öğrencilerin diğer öğrencilere yönelik zorbalığı veya meslektaş ve yöneticileri hedefleyen eleştirileri içeren profesyonel olmayan davranışları içerebildiği görülmektedir. Bu ifadeler sadece profesyonel meslektaş ilişkilerini etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda işverenler ve yöneticiler tarafından da takip edilmektedir. Thompson ve ark.’nın çalışması, tıp öğrencilerinin %70’inin Facebook’ta alkol kullanımı içeren görüntüler, ırkçı ve kadın düşmanı bir dil içeren ifadeler kullandığı ve hasta mahremiyetini ihlal ettiği bilgisini içermektedir (39, s.956). Bu tarz tutumların sergilenmesi profesyonel hemşirelik meslek üyelerinin kariyerinin zarar görebilmesine neden olabilir.
4. *Örgütsel riskler:* Hizmet verilen kurumlar açısından da sosyal medya kullanımının kurumsal itibarı etkileyebilecek birtakım etkileri olabilir. Bu nedenle eğitim ve işveren kurumları herhangi bir ihlal durumu için açık ve kesin tedbirler içeren hukuki ve bilgilendirici metinler hazırlamaktadır.

Sonuç ve öneriler

Fraser (40), hastalar ve sağlık profesyonellerinin bir arada bulunduğu bir alan olarak sosyal medyayı sağlık bakımında hemşirelerin “*yeni dostlar*”ı olarak tanımlamaktadır. Sosyal ağlarda hemşireler arasında yapılan paylaşımlar genel olarak bilgiye erişim, eğitim ve sağlığın geliştirilmesi gibi değişik amaçlar için olmaktadır. Ayrıca hemşireler, meslek ile ilgili her türlü bilgiyi, vaka tartışmalarını, uygulama ortamlarına ilişkin bilgileri ve istihdam ile ilgili bilgileri sosyal ağlarda paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Sadece kişisel amaçlar için kullanılıyor olsa bile online yapılan paylaşımlar hemşireliğin profesyonel imajını, meslektaşları ile ilişkilerini ve hizmet verdiği kurumun itibarını etkileyebilmekte ve bazı etik sorunlara neden olabilmektedir. Bu etik sorunlar dijital ortamda paylaşımların denetlenmesinin zorluğu, hastaların mahremiyetinin ve kişisel bilgilerin gizliliğinin ihlali; profesyonel olmayan davranış ve örgütsel riskler olarak sıralanmaktadır. Profesyonel bir meslek grubu olarak hemşireler özel, kamu ve meslek yaşamı arasındaki sınırları korumak ile sorumludur. Ancak online aktiviteler ve sosyal medya kullanımı arttıkça sınırlar arasındaki çizgiler de bulanıklaşmaktadır. Bu nedenle yapılacak paylaşımların hemşireleri, meslek örgütlerini ve işverenleri ilgilendiren birçok boyutu göz önünde bulundurulmalıdır (38).

İlerleyen yıllarda sosyal medyanın kişilerarası iletişim, sağlık hizmetleri sunumu ve hemşirelik uygulamalarının ayrılmaz bir parçası olması muhtemeldir. Bu gelişmenin sosyal medya ortamlarına yönelik kaygıları ve etik sorunları da beraberinde getirmesi beklenebilir. Binark ve Bayraktutan'a göre (41, s150), geleneksel medyadan farklı özellikleri göz önünde bulundurulduğunda online ortamların denetlenmesi oldukça zordur. Bu nedenle bireylerin yeni medyanın özelliklerine yönelik bir farkındalık sahibi olmaları önemlidir. Bu noktada yeni medya okuryazarlığının ve yeni medya etiğinin altını çizmek gereklidir. Yeni medya okuryazarlığı bireyin yeni medya kullanımının getirdiği risklere karşı donanımlı olmasını sağlarken; yeni medyanın sunduğu olanaklardan da en etkili şekilde yararlanmasının yolunu açmaktadır. Sosyal medya kullanımında karşılaşılan etik sorunlar ile başetmede bireyin güçlendirilmesi, bilgi ve beceriler ile donatılması son derece önem kazanmaktadır.

Yeni medya ortamlarında karşılaşılan etik sorunlar gerçek dünyada karşılaşılan etik sorunların yeni medya ortamlarında yinelenmesi, bu ortamların teknik özelliklerinden dolayı daha kolay gerçekleşmesi ve daha hızlı yayılmasından kaynaklanmaktadır (40, s.154) Bu güçlü araç karşısında hemşirelik alanında hizmet veren eğitimciler, işverenler, meslek örgütleri, hemşireler, hemşirelik öğrenciler ve hastalar arasında daha açık bir iletişime ihtiyaç vardır. Sağlıklı mesleki iletişim yolları kurma açısından son derece önemli olan sosyal medyayı kullanırken hemşireler; hastanın gizlilik ve mahremiyetini, işverenler ve meslektaşları için saygıyı, hasta haklarını ve hemşirelik meslek etik ilkelerini korumaya dikkat etmelidir.

Dünyada birçok ülkede hemşirelik meslek örgütlerince sosyal medya kullanımı ile ilgili politikaları içeren rehberlerin oluşturulduğu ve meslek örgütlerinin üyelerince paylaşıldığı görülmektedir. Bunlara ABD Hemşirelik Ulusal Konseyinin (NBCS) hazırladığı "White Paper"; Amerikan Hemşireler Derneğince (ANA) yayınlanan "Social Networking Principles Toolkit"; Kanada New Brunswick Hemşireler Derneği (NANB) "Practice Guideline: Ethical and Responsible Use of Social Media Technologies"; Avustralya Hemşirelik ve Ebelik Kurulunun (NMBA) "Information Sheet on Social Media" ve İngiltere Hemşirelik ve Ebelik Konseyince (NMC) hazırlanan "Advice Sheet on Social Networking" belgeleri örnek olarak verilebilir.

Türkiye'de ise Türk Hemşireler Derneği (THD) üyesi olduğu Uluslararası Hemşireler Konseyinin (ICN) etik ilkelerine (*The International Council of Nurses, Code of Ethics for Nurses*) dayanarak "Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar" isimli belgeyi 2009 yılında yayınlamıştır. Söz konusu belge İnternet ve sosyal medya kullanımına değinmemekle birlikte; "Mahremiyet ve sır saklama"etik ilkesi içerisinde yer alan şu maddeler sosyal medya kullanımı için de göz önünde bulundurulmalıdır: "1. Hemşire hizmet verdiği bireyin fiziksel ve ruhsal yönden mahremiyetinin korunmasını sağlar. 2. Hemşire hizmet verdiği bireyin kendisi ya da ailesi ile ilgili olarak paylaştığı bilgileri yasal zorunluluk ya da üçüncü kişilerin hayatını tehdit eden bir zorunluluk olmadığı sürece bireyin rızası olmadan başka bireylerle paylaşamaz. 3. Hemşire hizmet verdiği bireylerle ilgili kayıtların gizliliğine özen gösterir ve kayıtlara hastanın bakım ve tedavisiyle doğrudan ilgili olmayan kişilerin ulaşmasını engelleyici önlemler alır." (42, s7).

THD Genel Başkanı Prof. Dr. Saadet Ülker hemşirelerin sağlığa değen/dokunan tüm toplumsal gelişmeleri izlemesinin ve doğru yorumlamasının gerekliliğini vurgulamaktadır (42, s3). Bu anlamda sosyal medyanın hemşirelik mesleği açısından tartışılması ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Türkiye'de ilerleyen yıllarda hemşirelerin sosyal medya kullanımını hakkında daha ayrıntılı araştırmaların yapılmasına ve hemşirelerin sosyal medyayı daha etkili ve bilinçli kullanmalarını sağlamaya yönelik rehberlerin hazırlanmasına ihtiyaç olacaktır. Böylece hemşirelerin mesleklerine, meslektaşlarına, hastalara ve hizmet verdiği kuruma zarar vereceği korkusu olmadan sosyal medyanın olanaklarından yararlanmaları mümkün olacaktır.

Kaynaklar

1. Internet World Stats. *Internet Users in the World: Distribution by World Regions* [İnternet]. 2012. (Erişim tarihi: 10.06.2014). <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
2. Tarcan A. Düünden *Bugüne İnternet Üzerine Felsefi Yaklaşımlar*. İçinde: Tarcan A, editör. İnternet ve Toplum. Ankara: Anı Yayınları; 2005. s.2-9.
3. Binark, M, Löker K. *Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi; 2011. S. -13.
4. Toprak A, Yıldırım A, Aygöl E, Binark M, Börekçi S, Çomu T. *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook "görülüyorum öyleyse varım"*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık; 2009.
5. Boyd, DM, Ellison NB. Social Network Sites: Defination, History and Scholarship. *Journal of Computer Mediated Communication*. [İnternet]. 2007; 13(1). (Erişim Tarihi: 05.02.2014). <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>
6. Scott, DM. *The New Rules of Marketing and PR: How to Use Social Media* [İnternet]. John Wiley & Sons; 2010 (Erişim tarihi: 24.07.2014). <http://dragossorinnicula.ro/wp-content/uploads/2011/12/The-New-Rules-of-Marketing-and-PR.pdf>
7. Facebook, *Newsroom Fact Sheet* [İnternet].(Erişim tarihi: 19.06.2014). <http://newsroom.fb.com/company-info>
8. *Twitter Usage* [İnternet]. (Erişim Tarihi: 19.06.2014). <https://about.twitter.com/company>
9. Demirel F. Twitter'in İnternet kullanıcıları arasında en yaygın olduğu ülke Türkiye [İnternet]. 2013 (Erişim Tarihi:19.06.2014). <http://webrazzi.com/2013/10/07/twitterin-internet-kullanicilari-arasinda-en-yaygin-oldugu-ulke-turkiye/>
10. Social bakers. *Facebook Statistics by Country* [İnternet].(Erişim Tarihi: 10.02.2014). <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/turkey>.
11. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, [İnternet]. 2013 (Erişim Tarihi:19.06.2014) http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=46
12. Carillo-Larco RM. Social Networks and Public Health: Use of Twitter by Ministries of Health. *Int J Public Health* [İnternet]. 2012;75:755–756.(Erişim Tarihi:28.11.2013) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22735993>.
13. Kung YM, Oh S. Characteristics of Nurses Who Use Social Media. *CIN: Computers, Informatics, Nursing* [İnternet]. 2014 32(2):64–72. (Erişim Tarihi: 19.06.2014); http://journals.lww.com/cinjournal/Fulltext/2014/02000/Characteristics_of_Nurses_Who_Use_Social_Media.4.aspx
14. Pew Internet & American Life Project. *One in three American adults have gone online to figure out a medical condition* [İnternet]. 2013. (Erişim Tarihi: 19.06.2014). <http://pewinternet.org/Reports/2013/Health-online.aspx>.
15. Arıkan Y, Benker T. *İnternet and Social Media Impacts on Turkish Health Care Professional Reaching' Health and Drug Side Effect Related Information* [İnternet]. 2011. (Erişim Tarihi: 05.02.2014). http://www.boehringer-ingelheim.com.tr/content/dam/internet/opu/tr_TR/documents/pdf
16. The Nursing and Midwifery Council (NMC). *Facebook trials and tribulations: Social networking sites and their joys and dangers*[İnternet]. 2011. (Erişim Tarihi: 05.02.2014). http://www.nmc-uk.org/Documents/Events/Staff-at-events/Handout_Facebook-trials-and-tribulations-social

- networking-sites-and-their-joys-and-dangers. PDF/
17. Barry J, Hardiker, N. Advancing Nursing Practice Through Social Media: A Global Perspective, OJIN: *The Online Journal of Issues in Nursing* [İnternet].2012.Vol. 17, No: 3(Erişim Tarihi:08.06.2014).<http://www.nursingworld.org/MainMenuCategories/ANAMarketplace/ANAPeriodicals/OJIN/TableofContents/Vol-17-2012/No3-Sept-2012/Advancing-Nursing-Through-Social-Media.html>
 - 18.VonMuhlen M, Ohno-Machado L. Reviewing social media use by clinicians. *J Am Med Inform Assoc.* [İnternet]. 2012. Sep-Oct;19(5):777-81. (Erişim Tarihi: 19.06.2014).<http://jamia.bmjournals.com/content/19/5/777.full.pdf+html>
 - 19.College of Nurses of OntarioSurvey says... .Nurses weigh in on social media. *The Standard*,[İnternet]. 2012 37(2),14-15. (Erişim Tarihi: 19.06.2014). www.cno.org/Global/pubs/mag/TSMVol37No2.pdf
 - 20.Ay, F. Uluslararası elektronik hasta kayıt sistemleri, hemşirelik uygulamaları ve bilgisayar ilişkisi. *Gülhane Askeri Tıp Dergisi*, 2009;51:131-136.
 - 21.Bilgiç Ş, Şendir M. Hemşirelik bilişimi, *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 2014; 3(1):24-28.
 - 22.Akın Ö, Klorshid L. Hemşirelik öğrencilerinin bilgisayar kullanmaya yönelik tutumlarının incelenmesi.*Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2006; 22(1): 55-67.
 - 23.Kaya, N. Aştı T. Kaya, H. Kaçar, GY. Hemşirelerin bilgisayar kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2008,16(62):83-89).
 - 24.Cronquist R, Spector M. Nurses and Social Media: Regulatory Concerns and Guidelines. *Journal of Nursing Regulation* [İnternet]. 2011. Volume 2, Issue 3 October, 37-40. (Erişim Tarihi:08.06.2014). www.journalofnursingregulations.com
 - 25.Beauchamp TL,Childress JF. *Principles of Biomedical Ethics*. 4th edition, New York: Oxford UniversityPress.1994: 120-181.
 - 26.Engelhardt DV. editör.*Tıp etiğinin sistematığı ve tarihi üzerine*. İçinde: Engelhardt DV,editör.Tıbbın Gündelik Yaşamında Etik. Çeviri: Namal A. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri, 2000: 1-14.
 - 27.Oğuz NY. *Özerkliğe saygı ilkesi (Aydınlatılmış onam)*. Deontoloji Arda B, Oğuz Y, Pelin SŞ.İkinci baskı. Ankara: An TıpYayınları, 1999: 51-55.
 - 28.*Hasta Hakları Yönetmeliği*, Resmi Gazete Tarihi.01.08.1998 Resmi Gazete No: 23420.
 - 29.National Council of State Boards of Nursing (NCSBN). *White paper: A nurse's guide to the use of social media*. [İnternet]. 2011. (Erişim Tarihi:08.06.2014). https://www.ncsbn.org/Social_Media.pdf
 - 30.The American Nurses Asociation (ANA).*Facts beet navigating the world of social media*. [İnternet]. 2011. (Erişim Tarihi:08.06.2014). <http://www.nursingworld.org/FunctionalMenuCategories/AboutANA/Social-Media/Social-Networking-Principles-Toolkit/Fact-Sheet-Navigating-the-World-of-Social-Media.pdf>
 - 31.Canadian Nurses Association (CNA). *When Private Becomes Public: The ethical challenges and opportunities of social media*. [İnternet]. 2012. (Erişim Tarihi: 08.06.2014). http://www2.cnaaicc.ca/CNA/documents/pdf/publications/Ethics_in_Practice_Feb_2012_e.pdf
 - 32.The Nursing and Midwifery Board of Australia (NMBA). *Information Sheet on Social Media*. [İnternet]. 2010.(Erişim Tarihi: 08.06.2014) www.nursingmidwiferyboard.gov.au
 - 33.Nurses Association of New Brunswick (NANB). *Practice Guideline: Ethical and Responsible Use of Social*

- Media Technologies*. [İnternet]. 2012. (Erişim Tarihi:08.06.2014).
<http://www.nanb.nb.ca/downloads/Practice%20Guidelines-%20Social%20Media-E%281%29.pdf>
- 34.The Nursing and Midwifery Council (NMC). *Social Networking Sites*. [İnternet]. 2012. (Erişim Tarihi:16.10.2014). <http://www.nmc-uk.org/Nurses-and-midwives/Regulation-in-practice/Regulation-in-Practice-Topics/Social-networking-sites/>
- 35.The Nursing and Midwifery Council (NMC). *Regulator acts to prevent nurses and midwives getting into trouble on Facebook*. [İnternet]. 2011. (Erişim Tarihi: 16.10.2014). <http://www.nmc-uk.org/media/Latest-news/Regulator-acts-to-prevent-nurses-and-midwives-getting-into-trouble-on-Facebook/>
- 36.The Canadian Nurse Protective Society (CNPS) *Info LAW Social Media*. [İnternet]. 2010 (Erişim Tarihi: 16.10.2014). www.cnps.ca/index.php?page=147
- 37.The College of Registered Nurse of British Columbia (CRNBC) *Social media :What do you need?* [İnternet]. (Erişim Tarihi: 16.10.2014).
<https://crnbc.ca/Standards/resourcascasestudies/ethics/socialmedia/Pages/Default.aspx>
- 38.Anderson J, Puckrin, K. Social network use: A test of self-regulation. *Journal of Nursing Regulation*. [İnternet]. 2011. 2 (1), 36-41. (Erişim Tarihi:10.07.2014).
<http://jnr.metapress.com/content/512267w22r102645/fulltext.pdf?page=1>
- 39.Thompson LA, Dawson K, Ferdig R, Black E.W, Black, NP. The Intersection of Online Social Networking With Medical Professionalism. *J Gen InternMed*. [İnternet]. 2008. 23(7): 9547. (Erişim Tarihi: 10.07.2014).
http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2517936/pdf/11606_2008_Article_538.pdf
- 40.Fraser, R. Overview and Summary: Social Media and Communication Technology: New "Friends" in Healthcare. OJIN: *The Online Journal of Issues in Nursing*. [İnternet]. 2012.Vol. 17, No. 3. (Erişim Tarihi: 10.07.2014).
<http://www.nursingworld.org/MainMenuCategories/ANAMarketplace/ANAPeriodicals/OJIN/TableofContents/Vol-17-2012/No3-Sept-2012/Social-Media-and-Communication-technology.html>
- 41.Binark M, Bayraktutan G.*Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Schola Ayrıntı. 2014. s.150-160.
- 42.Türk Hemşireler Derneği (THD). *Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar*. [İnternet]. Aralık2009. (Erişim Tarihi: 16.10.2014). <http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/meslegi-etigi/hemsireler-icin-etik-ilke-ve-sorumluluklar.aspx>